

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Det våras för herbariet

Österlund, Maria

Published in:
Hufvudstadsbladet

Published: 01/01/2020

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Österlund, M. (2020). Det våras för herbariet: Recension av Kaataja, Päivi & Pöyhtäri, Anna *Hemulens herbarium*. *Hufvudstadsbladet*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148099>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kaataja, Päivi & Pöyhtäri, Anna *Hemulens herbarium*, Förlaget 2020. Översättning Annika Luther

Det våras för herbariet

Herbariet var tidigare ett obligatorium. På senare år har skolor plockat upp den anrika traditionen. Naturfaktaboken genomgår en veritabel blomstring. I takt med att jordens artbestånd minskar ökar utgivningen av naturböcker. Och de blir allt större och påkostat layoutade, ställvis med ett kraftigt anslag av naturnostalgi.

Hemulens herbarium för ålderssegmentet 6-9 år marknadsförs som allåldersbok. I den presenteras Finlands 170 vanligaste växter med en uppmaning att dokumentera sin näromgivning. ”Av buskar och träd räcker det att ta en liten kvist eller till och med ett blad”, ifall nu någon trodde att hela tallar ska pressas på de blanka sidor där läsaren samlar egna fynd. I grundskolan infaller herbarieuppgifter sommaren mellan sjuan och åttan i högstadiet och boken kan vara till hjälp. Den som knatat i skog och mark vet att det är en krävande uppgift som sträcker sig över månader och kräver en vid radie för att hitta de växter som efterfrågas. Numera sker samlandet digitalt. Boken är ändå inte tänkt som krycka för skolbarn, tvärtom är den fokuserad på växternas kulturhistoria.

Herbariet möter skolplanschestetiken

Till sitt format simulerar *Hemulens herbarium* fyndigt herbariets formspråk, intakt med sidenband att knyta ihop helheten med. Boken presenterar biotoper, enligt beprövad skolplanschmodell. För att upptäcka upphovsmakarna krävs förstoringsglas, de återfinns endast småstilt i kolofonen. Päivi Kaataja, muminproducent och produktutvecklare på WSOY står för texten, i utmärkt svensk översättning av biologen och författaren Annika Luther. Färgbilderna står Anna Pöyhtäri för vid sidan om Tove Janssons originalteckningar som lånas in i ett helt nytt sammanhang, i större skala än de ursprungligen var tänkta. Också citat ur Tove Jansson oeuvre omgärdar boken.

Effekten av att citat ur muminsviten lyfts fram, uttryckligen de som kommenterar natur och växter bidrar med en ny vinkel på muminvärldens ekologiska dimension. Jansson var en utpräglad naturmänniska. Hon slarvade aldrig med naturskildringen utan tecknade växter med precision och imponerande variation: blommor, träd, mossa, alger. Lennart Hellsing gav dock Janssons naturskildringar i *Trollkarlens hatt* en med Janssons ord ”litterär snyting” då han kallade dem snarfagra. Naturen, som kan tyckas stå i bakgrunden i vanliga fall, ställs nu i

förgrunden. Visserligen har namnkunniga forskare som Boel Westin och Sirke Happonen tidigare granskat både skog, stenar och blommor och avtäckt ett bayerskt besöksarv i Janssons bildvärldar, men det finns mer att finna.

Vad är väl en hemul?

”Men hemul!? Vem vill ha hemulen som förebild?” utbrister min kollega indignerat då hon får syn på *Hemulens herbarium*. ”Är regelryttarna som får sin livskraft ur regler och plikt något rättesnöre att ha?” Ja, hur väl passar hemulerna och muminkosmetikan in i detta herbarium? Finns ett mervärde bortom det initiala lockbetet, som skapar utrop som ”vårens vackraste bok!”? Visst är det vackert, vem gillar inte Jansson?

Sirke Happonen karakteriserar i *Muumiopas* (2012) hemulerna som naturvetare utan självinsikt, massiva mansplainare. Hemulens namn bottnar i det juridiska begreppet ohemult, ogrundat, osakligt. Följaktligen är den hemul som är grundlig och saklig. Hemuler är inte medvetna om sitt hemulskap, de tror sig nyttiga, men lyssnar inte så noga. De framhärdar i att beskriva och samla. Till hemulens väsen hör att missa skönheten och skakas i sina grundvalar av kompletta samlingar. De citat som lånas in hämtas ur olika böcker och handlar inte nödvändigtvis som samma hemul, de är ju som känt en art. Faktiskt gäcker Jansson med att göra gränser mellan individ och art porös. Att hemuler konsekvent klär sig i sina mostrars klänningar bidrar med den för Jansson så typiska queera premisen.

Vad vore boken minus sina mumulinån? Allting går att sälja med en slev mumin, kunde en tänka. *Hemulens herbarium* är en vilsam, inbjudande och vänlig volym. Den har bärkraft och långt livsspann. Faktaspäckad, lättillgänglig och välavvägd bjuder boken på hisnande naturkunskap som att prästkragens kronblad följer Fibonacciserien. Växterna personifieras och ges agens. Kritiska plantstudier är ett humanistiskt forskningsfält på kliv framåt, det nymorgnade intresset för flora, fauna och klimat rimmar väl med den omorienteringen. Särskilt fint är att växternas kulturhistoria närvarar så starkt. Den som läst Lennart Hellsings rader ”Tussilago, solskensnäsa, puss i påsk och sällskapsresa!” är väl rustad med en blick på naturen som rymmer mer än själva växterna. *Hemulens herbarium* är den givna examenpresenten, den kommer att stå sig länge, är läcker och legerar natur och kultur sömlöst och sinnrikt.